

Λαογραφική έκπομπή τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Ποντιακῶν Σωματείων

Ἑκπομπή 28 (28-8-74)

..... Σ Η Μ Α .....

Ἀκοῦτε τὴν λαογραφικήν έκπομπήν τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Ποντιακῶν Σωματείων - Ποντιακὴ Ἠχώ - ποῦ γράφει καὶ ἐπιμελεῖται ὁ Σταθὸς Ἐδσταθιάδης.-

..... τὸ σῆμα σβῆνει .....

Στὴ σημερινήν έκπομπήν θὰ γίνῃ σύντομη ἀναφορὰ στὰ ποντιακὰ μουσικὰ λαϊκὰ ὄργανα. Στὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος θὰ ἀκουστοῦν τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦτα.

Ὁ κάθε λαὸς ἔχει τὰ παραδοσιακὰ του μουσικὰ ὄργανα. Οἱ λαϊκοὶ ὄργανοπαίτες διδάσκονται τὴν τέχνην τῆς μουσικῆς ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους καὶ τὴν διδάσκουν στοὺς ἐκάστοτε ἐπιγόνους. Πολλὰς φορές ἔχομε μίαν σταθερὴν οἰκογενειακὴν μουσικὴν παράδοση. Ὁ λαϊκὸς ὄργανοπαίτης συνήθως κατασκευάζει μόνος του τὸ μουσικὸν του ὄργανον, βασιζόμενος εἰς τὴν λαϊκὴν τέχνην, τὴν ὅποια ἔμαθε ἀπὸ τὸν πατέρα ἢ τὸν παπποῦ του καὶ ἢ ὅποια διατηρεῖται καὶ διαδίδεται εἰς τὴν κάθε μορφήν της ἀπὸ γενεὰ εἰς γενεάν.

Ἡ τεχνικὴν εἰς νεώτερα χρόνια παρουσίασε ποικίλα μοντέρνα δημιουργήματα, χωρὶς νὰ ἐξαίρεση τὰ μουσικὰ ὄργανα. Ἐχομε ἔτσι τὸ πιάνον, τὸ ἀκκορντεόν, τὸ σαξόφωνον κ.λ.π., ποῦ δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν λαϊκὰ μουσικὰ ὄργανα, μετὰ τὴν ἐννοίαν, ποῦ παρατηρήσαμε προηγουμένως. Τὸ καθαυτὸ μουσικὸν λαϊκὸν ὄργανον κατασκευάζεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαὸν σύμφωνα μετὰ τὴν παραδοσιακὴν τεχνικὴν, ὅπως τονίσαμε. Ἐν τούτοις, ὁ λαὸς συχνὰ χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παραδοσιακῆς του μουσικῆς καὶ μοντέρνα μουσικὰ ὄργανα. Οἱ σλαβικοὶ λαοί, ἐπὶ παραδειγματι, χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν δημοτικὴν τὴν μουσικὴν τὸ ἀκκορντεόν. Ἀνάλογον περίπτωσιν ἔχομε καὶ εἰς ἄριστὰς περιοχὰς τοῦ Πόντου, ὅπως θὰ ἀκούσωμε εἰς τὰ πλαίσια τῆς έκπομπῆς μας.

Ἡ λύρα εἶναι τὸ παραδοσιακώτερον ποντιακὸν μουσικὸν λαϊκὸν ὄργανον.

. . . . . Λ Υ Ρ Α . . . . .

Τά βασικά ποντιακά μουσικά λαϊκά όργανα είναι ή λύρα, ή ζουρνά, τό τουλούμ' ή άγγεϊόν, τό χειλιάβριν ή γαβάλ και τό ταούλ'. Στόν Δυτικόν Πόντο, Σαμφούντα, Κερασούντα κ. λ. π., καθός και στην περιοχή Κάρς χρησιμοποιούσαν οι Πόντιοι και τό κλαρίνο, άκόμεη και τό ούτι, τό βιολέ και την κιθάρα. Ίδιως τό κλαρίνο στις περιοχές, που αναφέραμε, χρησιμοποιειτό σαν κύριο και βασικό μουσικό λαϊκό όργανο στους γάμους και στα πανηγύρια.

Πάντως, έχομε βασικά τριών ειδών ποντιακά μουσικά λαϊκά όργανα, ήτοι πνευστά, παχιδειγματος χάριν, χειλιάβριν, γαβάλ' και τουλούμ', άγγεϊόν, έγκορδα, όπως είναι ή λύρα και κρουστά με μοναδικό τέτοιο όργανο τό νταούλι. Τό ταούλ' και ή ζουρνά ήταν άχάριστα, όπως θα άκούσαμε και στόν επόμενο σκοπό.

. . . . . Ζ Ο Υ Ρ Ν Α και Ν Τ Α Ο Υ Λ Ι . . . . .

Τόσο ή λύρα όσο και τό νταούλι είναι γνήσια ποντιακά μουσικά όργανα. Παίζονται και κατασκευάζονται από τό λαό. Και τά δύο είναι πανάρχαια μουσικά λαϊκά όργανα. Η τριχορδή λύρα με τό δοξάρι είναι πασίγνωστο μουσικό όργανο από την μυθική κιόλας εποχή. Την αναφέρει και ο Ήμμος. Πάνω σε διάφορα άρχαία άγγεϊα αναπαριστάνεται ομάδα χορευτών με τόν λυράρη στη μέση του χορού. Η ποντιακή λύρα έχει αρκετές όμοιότητες με την επίσης τριχορδή κρητική λύρα. Έν τοιούτοις υπάρχουν και σημαντικές διαφορές από άπόψεως μορφής και ιδία στό συνταξίωμα των χορδών. Η κρητική λύρα χορδίζεται κατά βάσιν όπως και τό βιολέ. Η ποντιακή λύρα διαφέρει στό σημείο αυτό. Είναι άρχαιοπρεπέστερη, με αποτέλεσμα ό εις της συχορδίας ήχος της να βρίσκεται επió κοντά στην βυζαντινή μουσική.

Όσον άφορά τόν ζουρνά, που άκούσατε προηγουμένως, είναι και αυτός γνωστός με την άρχαία όνομασία του "δξάυλος". Παίζεται αρκετά δύσκολα χωρίς διακοπή του ήχου. Ένώ ό λαϊκός οργανοπαίκτης φυσά τόν ζουρνά, αναπνέει ταυτόχρονα και έτσι ό ήχος είναι συνεχόμενος.

Τό νταούλι δέν παρουσιάζει καμμιά δυσκοιλία. Βέβαια και τό όργανο

νο τούτο προϋποθέτει τέχνη, ή όποια όμως άφορᾷ άποικλειστικᾷ τόν ρυθμό τού σκοπού.

Άλλά ᾄς άκούσωμε και πάλι τή λύρα.

. . . . . Λ Υ Ρ Α . . . . .

Και τώρα ένα άλλο πνευστό πουτιακό μουσικό όργανο πολύ παραδοσιακό. Κατασκευάζεται από τόν ίδιο τόν λαό από δέρμα προβάτου μετά από μία καλή επέξεργασία. Δημιουργείται ό λεγόμενος άσικός, όπουε τοποθετείται άφ' ενός μόν ένα καλάμι, από τό όποιο ό οργανοπαίκτης φυσᾷ, για να γεμίση μέ άέρα τόν άσικό και άφ' έτέρου δύο αδελοί, ό ένας δέπλα στον άλλον, μέ ισομετρικέσ τρύπες, πάνω στις όποίες τρέμουν μέ ιδιαίτερη τέχνη τά δάκτυλα τού οργανοπαίκτη άποδίδοντας έτσι τις γλυκύτατες μελωδίες. Τό όργανο τούτο, που άνήκει σε όλες σχεδόν τις περιοχές τού Πόντου, ήταν γνωστό στην άρχαία έποχή μέ τήν όνομασία "άσικαυλος".

. . . . . Α Σ Κ Ο Σ . . . . .

Τόσον ό ζουρνᾷς όσον και τό άγγεϊόν ή τουλούμ', άσικός δηλαδή, στηρίζονται βασικά στον αδελό, που ήταν γνωστότατο μουσικό λαϊκό όργανον στους άρχαίους λαούς. Στόν Πόντο ό άπλός αδελός, χειλιάβριν, γαβάλλ ή γαβαλόπον κ.λ.π., έχρησιμοποείτο στα αισθηματικά κυρίως τραγούδια και ιδίως στα πλαίσια τής βουκολικής ζωής.

. . . . . Α Υ Λ Ο Σ . . . . .

Βιδικότερα για τό κλαρίνο έχομε να πούμε τά εξής: Τό μουσικό τούτο όργανο χρησιμοποιεϊται τόσο στην έλαφρά και κλασσική μουσική όσο και στην δημοτική μουσική όχι μόνον τού ελληνικού λαού, αλλά και πολλών άλλων λαών. Τό κλαρίνο στην Ελλάδα έγινε τό βασικότερο μουσικό όργανο των δημοτικῶν τραγουδιῶν και χορῶν ιδίως επί βασιλείαε τού "Οθωνος, άντικαθιστώντας σχεδόν εξ όλοκλήρου τήν φλογέρα, ή όποια άσ τόσο εκφραζει τις μελωδίες των δημοτικῶν μας τραγουδιῶν γνωσιώτερα και αφθεντικώτερα.

Στόν Πόντο τό κλαρίνο ήταν γνωστό ως μουσικό λαϊκό όργανο στον Δυτικό Πόντο και στην περιοχή Κάρς, καθός αναφέραμε στην αρχή τής

έκπομπής. Ακούστε λοιπόν τόν χορό λετσίνα μέ κλαρίνο, όπως παιζόταν στην περιοχή Κάρς.

. . . . . Λετσίνα μέ κλαρίνο . . . . .

Όπως ακούσατε, τό κλαρίνο συνόδευαν λάρια και νταούλι. Αύτή ήταν συνήθως ή διάθρωση τών μουσικῶν συγκροτημάτων στην περιοχή Κάρς, όπου και τά άλλα ποντιακά μουσικά όργανα δέν ήταν άγνωστα μέ πρώτο όργανο πάντοτε τήν λάρια.

Μέ τά ίδια όργανα θα σας μεταδώσωμε τόν χορό κότσαρι σύμφωνα πάντοτε μέ τήν παράδοση.

. . . . . κότσαρι μέ κλαρίνο κ.λ.π. . . . .

Διευκρινίζεται ότι τό κλαρίνο χρησιμοποιεΐτο μέν σέ ώρισμένες περιοχές τοῦ Πόντου ως μουσικό λαϊκό όργανο τόσο στα τελευταία χρόνια, πλην όμως, από άπόψεως κατασκευής δέν ήταν δημιούργημα τής λαϊκής τέχνης. Γι' αυτό ακριβώς δέν συγκαταλέγεται στα άπολύτως γνήσια και άθθεντικά ποντιακά μουσικά λαϊκά όργανα, στα μουσικά λαϊκά όργανα γενικότερα. Έν τούτοις ή λαογραφία τό περιλαμβάνει στην έρευνά της, γιατί ο λαός τό υιοθέτησε ως μουσικό μέσο έκφράσεως τών αισθημάτων του και ήδη αποτελεί πραγματικότητα μέσα στον χώρο γενικά τών δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Σήμερα στην Ελλάδα τό κλαρίνο χρησιμοποιεΐται ως λαϊκό μουσικό όργανο από όλους τους Έλληνας συμπεριλαμβανομένων και των Ποντίων.

Εάν κλείσωμε τό πρόγραμμά μας αυτό μέ τήν ποντιακή λάρια, που ως μουσικό λαϊκό όργανο ανήκει αποκλειστικά στον ποντιακό λαό.

. . . . . Λ Υ Ρ Α . . . . .

* Εδώ τελειώνει ή έκπομπή τής Μανελληνίου. Κοντά σας και πάλι τ'ην έρχόμενη εβδομάδα τήν ίδια μέρα και ώρα.

. . . . . Σ Η Μ Α . . . . .

* Ακούσατε τήν λαογραφική έκπομπή τής Μανελληνίου Ένώσεως Ποντιακῶν Σωματείων - Ποντιακή Ήχώ - που γράφει και επιμελεΐται ο Σταθός Εδσταθιάδης.-

. . . . . τό σήμα σβήνει . . . . .

Ο υπεύθυνος Σύμβουλος
τής Μανελληνίου Ένώσεως Ποντιακῶν Σωματ.